Vanchenko-Pysanets'kyi,
Kostiantyn
Kateryna

PG
3948
V26K38
1920a

Ванченко - Лисанецький

Катерина

Катерина

драма в 4. діях.

Ціна 30 цнт.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ
ім. Тараса Шевченка.
68 East 4th Street, New York. N. Y.

JUL
1983

PC-
3942
V26 K32
1920a

КАТЕРИНА

(МУЖИЧКА)

ДРАМА В 4. ДІЯХ.

Ванченко Писанецький.

HUKRDUP

Накладом Української Книгарні ім. Т. Шевченка.

Ню Йорк.

— ДІЄВІ ОСОБИ: —

СОХВІЯ ІВАНІВНА ВАРЕЦЬКА, молода удова, богата міщанка.

ОЛЕКСА СТОКАЧ, — парубок.

СЕМЕН КОГУТ, — старий селянин.

ПАЛАЖКА, — його жінка.

КАТЕРИНА, — їх дочка.

ПЕРЕПЕТУЯ БРУЄВИЧКА, — удова хвершала.

ЯША, — її син, літ 20, недоучка.

СИСОЇ, — старий дід пасічник.

ДУНЯ, — покоївка Варецької.

ГЕРШКО, — шинкар.

Парубки і дівчата. — Діеть ся на Волині.

ДІЯ І.

Вигон біля корчми.

ЯВА ПЕРША.

Варецька і Дуня.

Варецька. Куди це ти мене ведеш, Дуню?

Дуня. Тут, Сохвія Івановна, подивитесь, як наші парубки і дівчата гуляють; сьогодня празник.

Варецька. А деж вони?

Дуня. Та поки ще не видко, алеж не забаром посходять ся. Вони дуже весело гуляють: грають, сьпівають, танки водять... От сядьмо отут під деревом у холоду, та підождемо трохи.

Варецька. (Сїла). Ох, яка скука, яка нудота! Колиб скоріш продати кому небудь землю, то зараз-би виїхала знову в город, а то тут померти можна від нудоти... Я жити тут неможу, ця пустка, ця самота мене в кінець загублять.

Дуня. Так Гершко-ж, здаєть ся, хоче купити і добру цїну дає?

Варецька. Та де там добру, він і половини того не дає, що воно коштувало мойому покійному чоловікові, а инакшого покупщика нема.... Не знаю, що його робити? А жити далї в цїм болотї не сила моя, я умру з тоски. Нїякого знакомства, нї докого і слово промовити, тільки одні мужики... Сусїдів теж нїкого немає, а хоч і є тут які неподалеку, то гордують зомоню поводи-

ти ся, кажуть „міщанка". Ну, вже й сторона!... Я ще так молода, мені жити хочеть ся, а тут запакувала себе і за живо ховаєш... (Глянула на корчму). Це здаєть ся корчма Гершка?

Дуня. Еге-ж.

Варецька. А поклич лишень мені його, треба з ним до ладу побалакати.

Дуня. Зараз. (Пішла).

Варецька. Яка тоска, яка досада!... І чого я тільки сама сюди приїхала? Треба було це діло кому иншому припоручити, ніж самій захотілось, от і муч ся тепер. За покійним чоловіком промучилась більше году, помер від чахотки, що тільки я від нього перетерпіла — один Бог знає... Але-ж таки розвязав мені руки... Хочеть ся жити, весело жити, побачити сьвіта, людий, тягне кудись в иншу сторону, хочеть ся зазнати хоч крихту того щастя, того раю, якого я не зазнала ще, бо мати віддала мене молоденькою за нелюба... Ох, і як гірко мені жило ся, яку муку я приймала від нього цілих 10 літ!... Тепер я хочу вернути все, що раніш стратила... І за що я терпіла всі ті муки, за що занапастила свій вік молодий, свою красу?... Ех, тільки-б мені вирватись з сього клятого болота, а там я таки доскочу свого щастя і заживу, як сама захочу, бо тепер ніхто мені не указ, я сама собі, вільна, свободна?... Треба буде побалакати з Гершком в останне, що він дасть, за те і продам, аби скоріш у дорогу!...

ЯВА 2.

Варецька, Гершко і Дуня.

Гершко. Здрастуйте вам!

Варецька. Здоров, Гершку!... Я тебе ждала у себе, а ти не прийшов?

Гершко. Не міг, діла повна голова, прошу вибачить.

Варецька. Ну, що-ж, як наше діло?

Гершко. Діло, як діло.

Варецька. Та кажи менї товком, купиш ти, чи нї, а то, я иншого купця знайду.

Гершко. Ох, мосьцї-панї, скажу вам настоящим товком, тепер такий трудний час настав, такий трудний, що страх... Гроший, то зовсїм нема. Кожний корчить ся, мнеть ся, гнеть ся, нарікає....

Варецька. У тебе нема гроший, а укого-ж вони є тепер, як не у жидів?.... Ти не жартуй, а кажи прямо, бо менї нема часу довго править теревенї.

Гершко. Ви знаєте, що тепер купуй та бій ся що переплатиш, цїна на все падає... Тож грошики, не полова. Я мосьцї-панї вже казав, що дам за все 10 тисячів, алеж то було згорячу, я не подумав хорошенько, а переплачу либонь... То не мої гроші, де менї, бідному жидкови взяти таку суму, а тутки менї дає один орондатор... Ну, то нехай воно вже так буде, як я казав.

Варецька. 10 тисяч?... Та бій ся ти Бога, як то можна?... Воно-ж куплено моїм покійним чоловіком більш як за 20 тисяч і сьому не минуло ще пять лїт, невже можно, щоб за такий короткий час і упала так цїна?

Гершко. Пять лїт?... То не малий час... Знаєте, що тепер за пять лїт може статись?... Що коштувало тодї 500 рублїв, то тепер продають за пять, от який процент може спасти, а не то що половина... Як тільки на половину, то ще хороший ґешефт... Тепер другий час настав і кумерція зовсїм инча... Тепер, ой-ой-ой, як погано жити на сьвітї, і грошики велику цїну мають.

Варецька. Ну, то як собі хочеш, а за таку суму я продать не можу.

Гершко. Ой-веймір, веймір! Як я кохаю своїх дїтий і як я хочу бачити свою жінку, більше не можу дати, дуже богато гроший, — це цїлий капітал.

Варецька. Ну, як знаєш, а я завтра пішлю Панаса в город і він менї знайде инших купцїв. Ти, я знаю, вумаєш що окрім тебе нїкого й нема?

Гершко. Далебі, кращої цїни нїхто не дасть, не такі часи... До того-ж я і так сього дїла не можу зараз з ва-

ми скінчати, на се треба богато клопотів. А ви тим часом, пошукайте собі другого, може і справді вам хто дасть більшу ціну, тоді ваше щастє. А я більше не можу. Ви подумайте мосці-пані, хорошенько подумайте і дасте мені звістку... Чого нам дуже хапатись. Це не хапке діло. Ви тут ще трошки поживіть, у нас на селї хороше: і ліс, і річка, і сад, і молоко дешеве... такий запах хороший, — це дуже добре для здоровля... Там у вас, у городї, нема такого, у нас все своє, не куповане, а далї поживете, самі спізнаєте які тепер часи настали.

Варецька. Ах, йди ти пріч з своїми совітами, менї тепер не до них!

Гершко. Ну, як знаєте!... А я буду ждати від вас одвіта... Це ваша воля, чи так, чи инак... Я тут окрім убитків, нїчого немаю... До зобаченя! моя шановна панї! (Пішов у шинок).

Варецька. Ач, проклятущій! — Знає, що до загину гроший треба, о т і вередує.

Дуня. Та ви-б, Сохвія Івановна, і справдї підождали трохи, се-ж дїло недуже пильне, а тим часом, може знайдеть ся инший купець і дорожче заплатить.

Варецька. Ех, Дуню, яка-бо ти, ти мене зовсїм не розумієш! легко сказать підождати, коли менї зовсїм не ждеть ся. Та чи можу-ж я далї жити у сьому болотї?... Я й так, здаєть ся, скоро збожеволїю з нудоти, а тут жди чогось ще... Мене просто тягне в город, і я хвилини тут зостатись не можу... А там, поїдем з тобою в великий город, або заграницю... побачим усякого дива. Там весело; музики, тіатри, забави, маскеради... А тут що? Сиди і нїхто тебе не розсїє твоєї туги, нї до кого і слово промовити. Велика менї охота тут сидїти і марнувати час?... (За коном чути голос Бруєвички). О, вже Бруєвички чути голос. Мабудь їде сюди, як вона менї обридла, нїяк неможу здихатись...

Ті-ж, Варецька і Яша.

ЯВА 3.

Бруєвичка. Здоровенькі були... здрастуйте!... з неділенькою вас!... (Веде за руку Яшу, той пручаєть ся). Йди, Яша, не пручай ся, який бо ти не сьміливий!... — Йди, я тебе познакомлю... Позвольте вам, моя милая, представить сина мого, Яшу... Дуже милоє дитя, тільки трохи боязкий і не сьміливий; знаєте в селї виріс, по між мужиками, хоч і вчив ся де який час по училищах, але-ж скоро вигнали і все то по інтриґах врача, той мій злїйший ворог і завжди менї робить каверзи... Я вам як небудь про всї його недоброжелательства і підвохи до мене роскажу цїлу історію... Можна сїсти біля вас?

Варецька. Сїдайте.

Бруєвичка. Бачите, когда скінчав ся мій муж, я зосталась вдовою з оцим єдинственним сином, була еще знаєте бабонька нїчого собі і при тїлї — з лиця, як то кажуть, — хоч водички напий ся, і ото однажди наш земський врач, приїждав сюди пороти мертве тїло, зустрів мене, він і раньше мене знав, я йому і запала в око... Він роспитав про мене у людий і ну зманювать, і ну зманювать, щоб я значить поступила до нього в дом ключницею... Знаєте, я зараз догадалась в чім тут дїло... А треба вам знати, у нього жінка злющая презлющая баба, прямо сатана в юбцї і дуже ревнива... На какой менї, думаю, чорт поступать до нього, чи я нуждаюсь, тут у мене і хатка своя і хазяйство, а там мадама строгая, мужа держить і йожовних рукавицях, пійдуть спльотнї, ну і менї не раз-би перепало від неї, от я і одказала йому... Що-ж би ви думали?... З тої пори, мать моя, він і заїв ся на мене і де тільки можна всюди пакости робить... І в врачебную управу писав на мене, буцїнь-то я ростратила і не здала в справности сельську аптеку, і менї через сеє і пособіє задержали, словом, всюди стараєть ся підставити ногу... А виновата лі я, що йому пондравилась, як би він був не жонатий, то друге дїло, а то жена шкандалист-

ка, прескверная такая мадама, охота менї впутиватись в цю грязную історію... Бог з ними! Яща! Чого-ж се ти стоїш і даже не поздровляєш з Сохвією Івановною, як я тебе учила? (Яша кланяєть ся і подає руку).

Варецька. Здрастуйте, здрастуйте... Дуже рада познакомить ся. (Подає руку).

Яша. І я теж дуже рад і премного раз благодарен, що довелось познакомить ся з вами.

Бруєвичка. (Підказує). І хочу бути приятним у вашої кумпанії...

Варецька. (З усьміхом). Одначе ви від разу і любезності почили говорити. Тільки чого-ж се ви так почервонїли?

Бруєвичка. Ох, він у мене зовсїм як прикрасна дївиця, тільки що скаже яку небудь приятність дамам, або куплїмента, зараз почервоніє, як маків цьвіт. Знаєте, молоде, невинне і воспитан у мене дуже скромно, до того-ж чоловік все-ж таки з благородним понятієм, не мужик какой небудь... Ви, милая, коли його хороше спізнаєте, полюбите непременно.

Яша. Що ви, маменька? (Конфузить ся і закриваєть ся хусткою).

Бруєвичка. От бачите і знов засоромив ся. Сїдай, Яша, чого стоїш?. (Яша сїв). Фу! жарота яка? (Махає платком). Ви певне се гуляти вийшли по сьвіжому воздуху?

Яша. Тепер хороший, прохладний вітер подув і трохи піт з лиця осушив, а то я зовсїм спотів...

Бруєвичка. Мовчи, Яша, і нїколи не перебивай, коли мама говорить... У холодку, під деревом сидїти в таку спеку дуже приятно, тут у нас, на селї, воздух хороший, здоровий дла груди... Тепер Яша продовжай об чім хотїв говорити.

Яша. Я, маменько, говорив, що зовсїм спотів, ви мене так шибко тащили.

Бруєвичка. Ну?

Яша. А більше нїчого.

Бруєвичка. Я матушка моя, побачила з ківонця, що ви вийшли прогулятись і теж довас вийшла, щоб вам не скучно було, я би і раньше прийшла, так Яшуня задержав, все виряжав ся в нову туалєту... А коли, матушка, думаєте їхати від нас?

Варецька. Та прийдеть ся мабуь пробути тут ще неділки з дві.

Бруєвичка. Тільки всього? Що се ви? Не пустимо, ні за що в сьвіті не пустимо! Правда, Яша?

Яша. Не пустимо.

Бруєвичка. Та літом де і жити, як не у нас, на селї, на сьвіжім приятним воздусї... Живіть тут у нас ціле літо, пийте молочко, іспрaвляйте здоровя, я вам з Яшою кожний пяток булочки сьвіжі буду приносить до чаю, я велика скусниця по сьому ділу... Вже ви не покидайте нас, будете жити як у Христа за пазухою, нам одна приятність з вами... От і мій Яшуня немного розважить ся у вас і вам буде весело з ним, в кумпанії, чи по гриби ходить в ліс, чи по ягоди, чи на човен по ставку кататись.. Правду я говорю, Яша?

Яша. Правду.

Варецька. Менї се буде дуже приятно, але-ж діла мене у город тягнуть.

Бруєвичка. Та що там за діла, які можуть бути там діла?... Ви собі тепер свободна, як то кажуть, вільний козак, що захочите, те й зробите... Ми вас так-таки ні за що не пустим.

Варецька. Та я-б і сама рада тут пожити, коли-ж се не від мене залежить... А вас, милости прошу одвідуйте мене почаще, я дуже буду рада, а то тут у мене нема нікого знакомих, я просто можу померти від тоски і Яків... Не знаю, як по батюшцї?

Бруєвичка. Та зовіть просто Яша.

Варецька. Ну і Яша нехай до мене заходить.

Яша. З большим удовольстієм.

Бруєвичка. О, він може до вас частенько навідувать ся, свободний поки, ніякого діла немає... Ти, Яшуню,

заходь до Сохвії Івановни непромінно з гитаркою... Він у мене, доложу вам, і пойоть хорошо, тільки голос у нього дуже гримучий, так, що треба сьпівати або в лісї, або в садку, а то вірити, як заоре в кімнатї, то аж собаки на улицї гавкають, просто аж страшно дїлаєть ся, в хатї то вікна дріжать і лямпи тухнуть... Ви в кімнатї йому сьпівать не позволяйте.

Варецька. Справдї?... А який у вас голос?

Яша. Бас... „ут" низьке можу взяти октавою свободно. Я в хорі октавистом-солистом був і менї сам староста купець хвали воздавав.

Бруєвичка. Там як почне сьпівати романци!... Він у мене і стихотворець, даже сам піснї компанує і все, знаєте, про любов так ніжно і залібно; я часто, коли він заспіває своє сочиненіє, то аж плачу... З нього може вийти великий чоловік, тільки нїгде йому розійтись, тут село, кумпанії порядочной водити нема з ким... Все тепер за книжками сидить, готовить ся до екзаменту...

Варецька. До якого екзаменту?

Яша. Думаю, або на учитиля приходського держати, або на почтового чиновника.

Бруєвичка. В прошлому годї возила в город, скільки клопіт було, скільки гроший стояло, поки допустили до екзаменту і що-ж? — не видержав.

Яша. Не достаточно подготовлен бил.

Бруєвичка. Ну, не кажи, я думаю, тут теж штуки господина врача. Ох, і скільки він менї пакостей натворив! Але-ж я не, я буду, коли йому не віддячу за все!.. Так Яшенька мій до вас, матушка, непремінно з гітаркою.

Варецька. Заходїть, заходїть.

Бруєвичка. Я як на вас подивлюсь, милая моя, такая ви єсть красавиця, а все чогось сумуєте, не веселі?.. Ви би собі знов вийшли заміж, знайшли друга по серцю, молодого, веселого, та й жили-б як то кажуть, припіваюче, а то вот і тоскуєте від того, що все в одиночестві пребиваєте, а з милим другом завжди веселїще живеть ся.

Варецька. Та воно правда, тільки тут у вас, я думаю,

нічого путнього не знайдеш.

Бруєвичка. Ех, матушка, поживіть тут трохи, заведіть ся знакомством, то може і знайдеть ся... І у нас не без хороших людий.

Яша. О, конечно. У нас тут єсть по сусідству много молодіжі: учитиля, волостні писаря, економи в іменіях..

Бруєвичка. Ну, що то вже за кумпанія? Як з'їдуть ся, понапивають, як, звиніть, свині, буянять по селу, срамнії пісні поють... Хиба се може терпіти Сохвія Івановна, їм нужна кумпанія скромна, порядочна... Мій Яша ніколи до них не пристає, я йому забороняю, а то вони його незнаю чому понаучають.

(Чути парубочу пісню).

Дуня. От і парубки з дівчатами вже сюди йдуть.

Варецька. От се добре, я послухаю їх співи, та подивлюсь на забаву.

Бруєвичка. Та яка там забава, — безобразіє одне! Ви, дорогая, краще йдіть звідсіля, а то ще грубі слова можете почути від них, тепер такі неделікатні мужики.

Варецька. Та ні, я подивлюсь трохи, може розважусь, я давно не бачила, як веселять ся молодята на селї.

Бруєвичка. Ну, як хочете, а я з Яшою піду, а то вони, дурні, завжди його на сьміх піднімають і грубости говорять... До свіданія, дорогая! (Подає руку). Яшуню, ходім, прощай ся з Сохвією Івановною.

Яша. (Шарка ногою). Моє поштеніє!

Бруєвичка. Так ми до вас, Сохвія Івановна, з гитаркою як небудь зайдем.

Варецька. Милости просимо.

Бруєвичка. (Бере Яшу за руку). З гитаркою непремінно, Яша, з гитаркою... До приятного свіданія.... (Пішла).

ЯВА 4.

Варецька, Дуня, Олекса, Катерина, парубки і дївчата.

Дївчина. Та ну бо не пустуйте, а заводьте краще танок!

Парубок. Заводьте, заводьте... Хто-ж буде королем?

Дівчина. Олекса нехай буде королем, а Катерина королихою.

Парубок. Гаразд, давай! Ставаймо в коло!

(Стають в коло і співають „Короля").

Король! Король! коло городу ходить,
Король у город заглядає,
Король! Король! поклони ся низенько,
Король поцілуй хорошенько.

Катерина. Виводу, виводу!
Хор. Чом не йдеш по воду?
Катерина. Бою ся, бою ся!
Хор. Чого-ж ти боїш ся?
Катерина. Короля, короля!
Хор. А короля нема дома,

Королиха сама дома,
Відчиняй ворота!

Варецька. (Дивлячись на Олексу). А що то за парубок, который за колом?... Який красивий?...

Дуня. А се Олекса, синок нашого Панаса... Дуже гарний парубок, а як хороше співає... Він навіть і в школї вчив ся і пісьменний... А ото Катерина, котра королихою, то його молода, в осени, кажуть, у них весїлє буде.

Варецька. А красивий парубок, чудо який! І яке хороше лице, навіть на мужика не похоже... Де він живе?

Дуня. Треба буде з ним побалаки, він дуже моторний... Усї наші дївчата за ним гинуть...

Варецька. А то його молода, кажеш?

Дуня. Ото-ж, Катерина, дочка старого Кугута, теж хороша дївчина...

Варецька. Еге-ж, нїчого собі... Треба буде з ним поговорити... поклич його до мене сюди, як скінчать танок.

Дуня. Добре. (Олекса в кінці співу піймав Катерину, обняв і цілує її).

Дівчина. А тепер, хлопці, хто на випередки? Гайда за нами! (Побігли).

Парубок. А ну, давай, лови, хапай! (Побігли за дівчатами). (На кону зостав ся Олекса з Кетериною).

Дуня. Олекса, йди-но сюди, тебе кличуть.

Олекса. (Підходить). А чого там?

Варецька. (Усьміхаючись). А так, хотіла спитати, чий ти син?

Олекса. Панасів.

Варецька. Се мого Панаса, прикащика?

Олекса. Еге-ж.

Варецька. Я не знала, що у Панаса такий гарний син... А ото твоя молода?

Олекса. Еге-ж.

Варецька. Теж гарна дівчина... А коли-ж у вас весїлє?

Олекса. Та в осени, як Бог дасть.

Варецька. Ну, що-ж, ти її мабуть кохаєш, поберетесь і бидете гарно жити... Ти, Олексієчку, заходь до мене, я тобі для нового хазяйства де-що подарую.

Олекса. Спасибі.

Варецька. Заходь, заходь. Зайдеш?

Олекса. Добре, зайду...

Варецька. Ну, то заходь-же, не забудь, я тебе буду ждати... Бувай здоров!... Не забудь... (Пішла з Дунею). (Олекса якось нерозуміло дивить ся їй в слїд).

Катерина. (Підходе). Казала зайти?... Чого-ж се вона, Олексієчку?

Олекса. Не знаю....

Катерина. І ти підеш?

Олекса. Що-ж тут такого?.... Піду!

— ЗАВІСА. —

ДІЯ II.

Ліс, берег річки, у берега стоїть човен. — Місячна ніч.

ЯВА 1.

Парубки і Дівчата (співають).

Дівчина. Що воно за знак, що наших Олекси і Катерини нема? Нікому і заспівати до ладу.

Парубок 1. Та Олекси тепер не до нас.

Дівчина. А що таке?....

Парубок 1. Він усе у Варецької чогось сидить.

Дівчина 2. А чого-ж то?...

Парубок 2. Вона, кажуть, його чаєм поїть, і він у неї сидить по цілих днях.

Дівчина. Гарний парубок, може прийшов ся їй до вподоби?

Дівчина. Жалко Катерини.

Парубок 2. Почали вже, чорт-батька що вигадувати, вже й до вподоби, і сеє і теє. Ну й народ!

Дівчина. А звісно прийшов ся до вподоби, бо парубок орел, не вам, голодранцям, рівня.

Парубок 1. Ач, яка красуля обізвалась!

Дівчина 2. А вже й правда дівчата, у нас, окроме Олекси, то й парубка путнього нема, усе якісь чудні: один носатий, инший кирпатий, третій підслїповатий. (Сьміх).

Дівчата. Правда, правда! (Сьміх).

Парубок 1. А, так ви ось які? Братця, що-ж се таке, ви чули що вони на нас кажуть? не будемо з ними кумпанії держати, коли так... Ходім від них, хай собі сами гуляють...

Парубки. А справді, ходім, нехай собі без нас обходять ся! ((Пішли).

Дівчата. Та куди се ви. дурні. То ми в жарт?

Дівчата. Верніть ся, навісні, ми в жарт.

Дівчина 2. А може й справді розсердились на нас і тут покинуть? Побіжимо, дівчата, за ними! (Пішли).

ЯВА 2.

Катерина і Олекса (входять обнявшись.)

Олекса. Чого ти так довго не виходила, я ждав, ждав тебе там на дорозї — 2 жданки поїв!...

Катерина. Та батько довго не спали, неможна було ніяк викрастись... Слухай-но, Олексієчку, ну що, був ти у Варецької, що вона тобі казала?

Олекса. Та був-же, нічого такого, я заходив за батьком, вітала мене чаєм і прохала щоб ще заходив... Вона якась чудна, але-ж добра...

Катерина. Прохала щоб ще заходив! Ох, Олексієчку, щось вона менї не до вподоби, вона так тодї тебе очима їла! Не ходи туди більше, я щось їй не довіряю, вона й справдї якась чудна... боюсь щоб часом якого лиха нам не заподіяла.

Олекса. От тобі на! Та що вона нам може зробити?

Катерина. Ох, не кажи... А тільки з того часу, памятаєш на вигонї, як вона з тобою вперше розмовляла і потім покликала до себе, я неможу серця свого заспокоїть, така чогось обніма мене журба, що і росказати неможу....

Олекса. Бог зна що! Що вона менї, чи брат, чи сват?

Катерина. Так-то воно так, але все-ж таки я дуже її чогось боюсь!

Олекса. Ех, ти, дурочко моя, чого-ж тобі її боятись? (Обнімає). Вона-ж не звір який, а навіть добра людина і нам з тобою добра бажає, поминилась подаруватиь на весїлє пару бичків і коровку....

Катерина. Ох, не треба, Олексієчку, не треба, я від неї нічого не хочу... Се вона щось задумала і загубить нас з тобою, загубить... У мене якесь пречутє є...

Олекса. А, яка-бо ти чудна, голубонька. І на що-б то їй нам коїти лихо?

Катерина. Не ходи краще, Олексієчку, до неї, не ходи, заховай ся, щоб вона і не бачила тебе!... Серце мені щось недобре віщує....

Олекса. Та заспокой ся, моя Катрусю, коли ти так не хочеш, я більше до неї не піду. На що вона нам здала ся і справді? Ти себе тільки по дурному полошиш... А може ти, дурочко, думаєш, що я закохав в неї і тебе зраджу? Та чи перестану-ж я тебе кохати, моя ти жадана? Ти тепер одна моя утіха, одна і порада на сьому сьвіті?..

Катерина. О, мій голубе, як я тебе кохаю, як кохаю! Здаєть ся, коли-б тебе на хвилину відняли від мене, або розраїли, я-б умерла з журби та печалї?... Одна думка про се, усю кров зворушує і туманить мозок!

Олекса. Та хто може нас розлучити з тобою? Яка сила?... От не забаром настане час, ми поберемось і заживемо щасливо, в своїй хатинцї, своїм господарством, усї будуть нам завидувати... Я тебе кохатиму доки сьвіт сонця і нїколи нї накого не проміняю, ти одне моє сонце, ти мій раю... (Обнїмає і палко цїлує.)

Катерина. Орли мій! Кохай мене, кохай так, як я тебе кохаю, я на віки твоя!... А до неї краще не ходи, забудь і думати про неї... На що вона тобі?... Вона тебе покохати не може...

Олекса. Ти усе-ж таки про неї? Ну, сказав не піду, стало буть, воно так і буде... А ти не хочеш себе заспокоїть.

Катерина. Ходїмо краще звідсїля, туди на леваду... А тут не далеко її дім, може вона вийде сюди, хай їй усе лихе, я не хочу з нею здибатись... (Встала).

Олекса. Та про мене, ходїм куди хочеш, я з тобою моя люба, (цїлує) на край сьвіта радий! (Обнявшись, пішли).

ЯВА 3.

Варецька і Яша (з ґитарою).

Варецька. Яка чудова ніч! Місяць так ясно сяє, тихо скрізь, ставок мов зеркало... не шелохне... Соловейко десь далеко тьохка. Як тут гарно... А все-ж таки нудьга і смуток... (Сіла). Яша, ви хоч би засьпівали мені яку пісеньку про кохане, тиху та гарну, як ця чудова ніч...

Яша. Я можу... (Настроює ґитару).

Не брані меня родная,
Что я так його люблю,
Скучно, скучно...

Варецька. Не так, а тихо, тихо... А ви прямо наче в бочку гукаєте, і голос у вас якийсь чудний!... (Співає тихше). Ах, перестаньте, а то ви своєю піснею ще більш сум на мене нагоняєте!... Ну, роскажіть мені абищо: — кого ви кохали: — а може і тепер кохаєте?

Яша. (Зітхнувши). В моєй жизні був один роман... Я якось закрутив любов тут з одною міщаночкою, але-ж мамаша не дозволила далї продовжати амура і розігнала нас з рандева.

Варецька. Як то розігнала? (Сьміеть ся).

Яша. Просто, лозиною... Ми з моїм ідиалом якось зійшли ся понад річкою, а малаша і запримітила, накинулась на нас єю прогнала, а мене за вухо, та до дому одвела... заперла у комору і непускала цїлу недїлю, я все одно що в карцері сидів... Такой шкандаль!... Развї про моїй мамашї можно романами занїматись або любов крутить, у неї, по отношенію до мене, нікоторого делїкатного чуствія...

Варецька. Невже ваша мамаша така строга?

Яща. То єсть, страсть какая!... Я не розумію, як се вона мене до вас пускає, нїчого не говорить, а навіть сама посилає... Не знаю що се з нею стало ся? А то бувало куди не піду, зараз по стопам моїм слїдкує з лозиною... все одно що за мальчишкою. всї сьміють ся з ме-

не... У мене не житя, а каторга... Весь вік мой так проходе, такий вже я нещасний чоловік уродив ся.

Варецька. Чого-ж ви не поїдете аби куди, не знайдете якого місця?

Яша. Пробував, так і там житя нема... У станового в писарні почав було заніматись: входящу і ісходящу вів і бумаги перебіляв, так де тобі, якось явилась, то і становому дерзостер наробила, а мене і вигнали з служби через неї... Сором мені тільки завжди робить...

Варецька. От бідне хлопя!

Яша. Я далї так не видержу, або застрелюсь, або повішись... Тільки от немаю денеґ леворверу купить, а то-б давно шуляк, хишная птиця, виклював менї очі, а труп мой потрошив земський хвершал!...

Варецька. (Усьміхаєть ся). Що се ви таку страховину росказуєте, та ще й проти ночі?... Господь з вами!

Яша. А вже я не я, а коли небудь піду куди очі глядять.

Варецька. А ви-б знайшли собі пару, одружились і зажили своїм господарством, своїм домком, то і мама тоді до вас подобріщала-б.

Яша. Та мамаша давно вже менї шукають невесту, та ніяк знайти не можуть... Образованна або попівна за мене не піде, я їм не вдравлюсь, а на простій я і сам не хочу... Що я з нею буду робити, коли о делїкатних чувствіях вона і понятія ніякого не буде мати? Так моє житє зовсїм поковеркане. (Зітхнув).

Варецька. Та не тужіть, ви ще молодий, може й вас краща доля жде?

Яша. Ех, куди вже нам!... Знаю я свою долю — всю жизнь мамаша буде гризти, та з лозиною гонятись.... Їй все здаєть ся, що я малий хлопчак, дитина... Ехе-хе!... Знаєте що Сохвія Івановна, от лодка стоїть, поїдемо кататись, я умію добре гребти...

Варецька. (Позіха). А що-ж, поїдем...

Яша. Я вам там ще роскажу один случай зомною, коли я ще в школї обучав ся... То вже приуморителная

історія, і мамаша об тім нічого не знає... (Сідають в човен).

Варецька. Роскажіть, роскажіть... (Поплили).

ЯВВА 4.

Бруєвичка.

Бруєвичка. Яша!... Яшуню!... Куди се він запропастив ся?... В кімнатах заходила — нема, все мабуть з Варецькою блукає. Яша!... Яшуню!... Просто від рук одбило ся хлопя!... По цілих днях його не бачу, або у неї сидить, або десь блукає само по ночи, ще Боже борони що небудь налякає... Нічого не їсть, не пє, аж з лиця схуд, бідолаха... Воно положим, що він з Варецькою амуром займаєть ся, то добре, вона богата, може й щастя доскочити... Я сьому дуже рада... Тільки він такий не сьмілий, сам нідочого не додумаєть ся. Щастя може прямо в руки лїзе, а він з дурної голови не приміча нічого і може утеряти таку хорошу партію... Треба буде менї самій у сьому дїлї поорудувати за нього.... Піду до неї з візитою і хвормально обовсїм побалакаю, я знаю, що вона не від того... Хоч, положим, вона не великого роду, проста міщанка-сологубчиха, але-ж.... богата, скільки землї, скільки всякого добра... От коли-б воно і справдї вийшло на добре, задала-б я тодї хворсу, зажила-б панею на всю губу! Тодї-б я господину земському врачу носа втерла і віддячила-б йому за всї пакости до мене, вже-б я найшла йому чим насолити..' Прикинула ся-б зараз слабою і позвала-б його... нехай би мене лїчив і чуть що не так, жалобу нього в врачебную управу... Він би тодї попамятав мене!... (Оглядаєть ся) Де-ж се вони запропастились?... Яша!... Яшуню!... Не чути. Піду но я ще до покоїв і пороспитаю гарненько, куди се вони пішли в таку пору і чи не бачив хто їх? (Пішла).

ЯВА 5.

Варецька і Яша.

Варецька. (Сьміеть ся). Ох, який же ви сьмішний! І чого се ви злякались, що аж в воду упали!

Яша. (Весь мокрий). Та я як зачув голос моеї мамаші, то трохи неловко повернув ся і бабахнув в воду!

Варецька. (Сьміеть ся). Ви гляньте на себе. На кого ви похожі?...

Яша. Мабуть і справді я дуже сьмішний, весь убрав ся в кушір і ряску... Тепер обсушитись нігде, а як еще маминька побачить, що я іспортив нову туалету, то просто хоч з хати тікай....

Варецька. Нічого, ви їй скажіть, що то усе через мене..

Яша. Ви вже пожалуста як небудь мою мамашу уговоріть а то буде буча!... Вона живцем заість... Брр... Як же холодно! Я аж дріжаки їм...

Варецька. То нічого, воно вам навіть здорово! (Сьміеть ся). Ходім-же у кімнату, ви обогріетесь трохи...

Яша. І як се воно стало ся, скіль разів не їздив сам, а такої оказії зо мною не трапляло ся!... (Чути пісню Олекса).

Варецька. Цсс!... Ви чуете пісню? Хто се співає?

Яша. Та то той мужик. Олексій....

Варецька. Не вже се він?

Яша. Я його голос добре знаю... Се він... І здаеть ся йде сюди!

Варецька. Сюди?

Яша. Еге-ж... Он, він йде, там по над річкою...

Варецька. Де-ж він?... А ну послухаємо його пісню, він хороше співае....

Яша. Охота вам слухать такую глупую пісню того мужика?... Подім краще, а то я зовсім змерзну... Брр! (Дріжить).

Варецька. Та почекайте-бо...

ЯВА 6.

Ті-ж і Олекса.

Варецька. Олекса! Олекса! Се ти?

Олекса. (Входить з піснею. Здріхнув). Я...

Варецька. А кудиж се ти йдеш?

Олекса. Йду до дому.

Варецька. Се ти таку чудову пісню співав? Я аж заслухалась.

Олекса. Я.

Варецька. Який же ти не добрий, обіцяв сьогодні бути у мене, я тебе ждала, ждала, а ти не прийшов.

Олекса. Та не було часу.

Варецька. Не годить ся так, обіщати, примусити ждати — й не додержувати слова!

Яша. Та, он, мужик без усяких понятієв о делїкатності.

Олекса. Ач, який пан обізвав ся?

Яша. А звісно, пан, а ти мужик!

Олекса. Та пан же, пан, бачу... Як та мокра курка...

Яша. Ти не сьмій менї грубости говорить, а то я тобі!

Олекса. Що ти менї?...

Яша Ну, ну, ну, побачиш!...

Варецька. Годї-бо вам!... Підїть, краще, Яша, до мене у кімнату, обсушіть ся трохи, та винесїть менї теплу хустку, а то я чогось дріжу, нїби і справдї стало холодно.

Яша. Зараз піду... (До Олекси тихо). Необразованность! (Пішов).

Варецька. (З усьміхом). Так кажеш, немав часу? А я тебе ждала, ждала — нема мого Олексієчка, нема мого сокола ясного... (Сїла). Сядь-но отут, біля мене, та побалакем у купцї... Чого-ж ти на мене так дивиш ся несьміло, може ти мене боїш ся, або що?

Олекса. (Сїдає поодаль). Та нї, так собі...

Варецька. Куди-ж се ти ходив?... Певно до своєї коханої?...

Олекса. Ні....

Варецька. Не обманюй мене, я знаю, ти до неї ходив? Признай ся мені, ти її дуже кохаєш?

Олекса. Кохаю...

Варецька. Щаслива вона... А от мене так ніхто не кохає... Я сама, одинока... Вік пройшов, а я ще того не зазнала... Присунь ся до мене ближче... отак..... (зляга йому на плече). Які у тебе чудові очі, який погляд! Ти знаєш, що ти дуже хороший! Яка, повинна бути, та щаслива, котра тебе може обіймати, до серденька пригортати, голубити... Я дуже хотіла-б бути на її місци.

Олекса. Ні, сього ніколи не може бути...

Варецька. А від чого-ж то? Хиба їй одній судило ся таке щастє? Хиба вона тебе купила, що має таке право? (Катерина підслухує з за дерева).

Олекса. Вона мені моя, а ви чужі...

Варецька. А хиба-ж я не можу бути своєю? (Ластить ся до його). Я теж кохати можу... теж маю учутя... І у мене серце палке, горяче... Я для тебе хочу бути своєю!..

Олекса. Ех, я-б вам щось сказав, але...

Варецька. А що таке?

Олекса. Та ні, нічого....

Варецька. Та ну бо скажи!

Олекса. Нехай опісля... А тепер до дому час... — (Встає).

Варецька. Ні, потрівай, потрівай... Побудь ще зо мною... Я така рада, що з тобою зустрілась... Або знаєш що?... Сядем на човні і попливемо по ставку: далеко, далеко... Ти мені пісеньку заспіваєш... Я хочу з тобою побути ще трохи, голубе мій, зроби для мене таку увагу!

Олекса. (Подумав). Про мене ходім і на човен.... (Встав).

Варецька. Візьми-ж мене, однеси, а то я йти не можу... (Сьміеть ся).

Олекса. Як то однеси?...

Варецька. А так, візьми на руки і однеси, хиба ти

не здужаєш? (Сьміеть ся). Ну, чого-ж ти задумав ся?.. Бери мене, я твоя?

Олекса. Ех! (Схопив її і поніс).

Варецька. (Обняла його і поцілувала). А се тобі за труди!...

Катерина. Ах! (Побігла.)

Олекса. Мені почув ся голос!

Варецька. Та то нічого, то певно пугач в лісі!

Олекса. Пугач? (Сіли і попливли)..

ЯВА 7.

Яша потім Бруєвичка.

Яша. (Вбігає).. О ось і платок... Де-ж се вони? — (Дивить ся на став). З мужиком, на човні!... Вот глупоє мойо положеніє!

Бруєвичка. А-а, насилу тебе знайшла!

Яша. Мамаша?! От буде лихо!

Бруєвичка. Де се ти весь час пропадав? Я думала, що ти з Сохвією Івановною, а ти, клятий, сам отут блукаєш?... (Побачивши що одежа мокра). А се що? Ти увесь мокрий?... Се нова туалета?! Ах ти, проклятий недовірку!

Яша. (Убитим голосом). Пропала тепер моя голова!...

— ЗАВІСА. —

ДІЯ III.

Кімната в дома Варецької.

ЯВА 1.

Варецька, Яша і Олекса. (Олекса сидить з далека).

Яша. (Сьпіва і пританцювує з викрутасами).

Ой, дуб-дуба, дуба, дуба, (2 рази).
Дівчина моя люба,
Набрехали на мене,
Що я ходив до тебе,
Черевики купував,
Фиґи—миґи дарував!...

Варецька. (Сьміеть ся). Молодець, Яша, як та куля літа!... От зух парубок! Так, так... Я й не думала, що ви такий танцюристий!...

Яша. (Танцює). Та я, як ще в городі в училищі учив ся, то за танці всі мені хвали воздавали, даже сам смотритель... Я їх всіх забавляв... Як утну бувало гопака, то вони аж полягають регочучись... А один ахтор, так у тіатру мене приглашав на кумедії танцювати...

Варецька. Не вже?... (Сьміеть ся).

Яша. Далебі правда... Гроші платив... так знов мамаша не пустила...

Олекса. (Плюнув). Іменно дурний, аж крутить ся!..

Яша. (Перестає танцювати, витирає піт). Но, но, но! ти, знов забуваєш куди зайшов і з ким говориш?

Олекса. Цур дурню, та масла грудку!

Яша. Сохвія Івановна!... Скажіть щоб він замовчав, а то я за себе не ручусь!...

Олекса. А ну, що ти мені зробиш?

Яша. Що?

Олекса. Еге, що?

Яша. А то, що як мамаші скажу, то вона добре одчитає!...

Олекса. Злякав ся я дуже твоєї мамаші, все одно, що торішнього снігу!.

Яша. А от посмотриш!

Варецька. Ну, знов завелись? Та годі бо вам!

Яша. Звеніть пожалуста, Сохвія Івановна, я піду зараз до дому, я через того хама положительно до вас ходити неможу, удивляюсь я вам, як ви можете приймати у себе, в кімнатах, таку дурну башку?... Я би його за вікно викинув, та не хочу у вашому дому авантури робити...

Олекса. Поговори, поговори!...

Яша. (Бере шапку). До сьвіданія! (Подає руку). Я неможу тут больше бути! (Шаркнув ногою і пішов).

Варецька. От чудак, просто потіха з ним та й годі!

Олекса. І охота вам сього дурника приймати? Над ним всї люди сьміють ся.

Варецька. Хай дуріє, менї з ним веселїше... Олексієчку, чого се ти сьогодня такий сумний, та не веселий?

Олекса. Так, нїчого.

Варецька. Сидиш замислившись, понурий... Іди-но сюди, присядь біля мене ближче, ну роскажи все, що маєш гіркого на души, може я розважу твою тугу?...

Олекса. (Сїдає біля неї на канапі). Ех, Сохвія Івановна, що тут росказувати?... Так менї щось погано, так не хороше, що і росказати не можу... На що я з вами зустрів ся, на що й спізнав вас?

Варецька. Як то на що?... Хиба ти об тім жалїєш?.. Я-ж з тобою, здаєть ся, добре повожу ся?

Олекса. От у тім то моє горе, що добре поводетесь..

Варецька. Як то горе? І як же менї з тобою поводити ся?

Олекса. Та краще-б було, як би ви прогнали мене від себе, а то якось і зрозуміти не можу; ви мене приймаєте у себе, шуткуєте зомною, бавитись, вам ссе — жарти, а менї....

Варецька. (З сьміхом). Що тобі?....

Олекса. Так, нічого... Але-ж краще було-б, як би ви не жартували зі мною!... Воно се все вам на сьміх здало ся, а менї зовсїм не до сьміху... Я собі простий, не умію балакати по ученому, тільки скажу вам, що з тієї пори, як вас зустрів, я серця свого не можу заспокоїти.

Варецька. Та не вже?... Що ти кажеш? Невже й справдї я тобі до вподоби? (Сьміеть ся).

Олекса. От ви знов сьмієтесь з мене!...

Варецька. Як то сьміюсь? бо дуже сьому рада, що мій Олексієчко, мій голубчик, хоч крапелиночку покохав мене!... (Обнїмає).

Олекса. Ох, та те що кохаю—кохаю! — А гину, пропадаю за вами!... Знаю що я вам не пара; знаю, що менї нїчого і думати про ваше кохане, але-ж коли не сила моя!... Ходжу мов шалений, усе кидаю — і біжу сюди, до вас, щоб глянути хоч одалеки, або почути вашу любязну розмову... Ох, Сохвія Івановна, я вас покохав всїм серцем!...

Варецька. (Цїлує його). Ох, ти мій бідний, я й не думала, що ти такий палкий і про кохане так можеш красно балакати!

Олекса. Не кажіть, ви все добре знали!... На що-ж вам тодї було зачіпати, кликати до себе, водити за собою? На що ви так хороше поводили ся зо мною? На що пригріли біля свого серця?... Невже ви не помічали, що з кожним вашім словом, з кожним вашім лагоднїм поглядом я все більше і більше корив ся вашій волї і не мав нї сили, нї одваги вам суперечити!... А тепер, тепер — я покохав вас!... Покохав усею душею і усїм серцем! І що тільки буде зо мною далї? Який тому кінець?...

Варецька. Ну, що-ж, кохай мене... Ти те-ж, менї до вподоби... Ти молодий, красивий, така хороша, чиста

як кришталь душа... Ну, а як же Катерина?

Олекса. Ох, не нагадуйте мені про неї! І без того я караюсь! Я загубив її! (задумуєть ся). Слухайте, Сохвія Івановна, ви скоро звідсіля поїдете?

Варецька. Та ще який час прожуви.

Олекса. Проживете?... Ні, ви-б краще зробили, коли-б швидче поїхали!...

Варецька. Оттакої... Хиба ти не хочеш мене бачити?...

Олекса. Ні, не те, все не те ви кажете... Може ще тепер у мене стане сили, може я переможу себе, верну ся знов до моєї Катрусї, забуду вас... А там далї... Ех... і на що я вам здав ся!...

Варецька. Ото який ти чудний, я тебе не розумію! Зараз менї казав про своє кохане, а тепер кажеш, щоб я їхала собі!

Олекса. Еге-ж, так буде лутше... а то, що може бути опісля? Я боюсь, коли-б сей ваш жарт не скінчив ся чим небудь страшним!

Варецька. Ого, ти мене лякаєш? У тебе очі заблищали!... (Сьміеть ся).

Олекса. Так, так, ще раз вам кажу не жартуйте краще, а то я сам себе жахаюсь, як подумаю що може бути...

Варецька. Та заспокой ся, заспокой ся, мій сокіл ясний!... Я тут ще який час проживу, а там продам землю, поїду у город і тебе візьму з собою.

Олекса. Мене?... А на що я вам там, у городї?

Варецька. Ти будеш у мене всїм заправляти, я тобі припорочу хазяйвсто і все до рук віддам.

Олекса. Ні, не треба, спасибі... На се візміть, ви, краще того дурня, Яшу він буде здатен на все, але-ж не я.... (З укором). Ех, Сохвія Івановна на що ви тільки загубили усю мою долю і усе моє житє? Жив я тут собі тихо, спокійно, кохав свою Катрусю, пожив-би вік з нею щасливо, а тепер все те пропало, все щезло без вопоротно, стратив через вас я все на сьвітї дороге і загубив,

змарнував свою долю!... А ви ще сьміетесь з мене?... Гріх вам за се!... Гріх... (Швидко пішов).

Варецька. (Сьміеть ся). Сьміха з ним та й годі!... А як він роспалив ся, як красно балакав!— Чудо!... Очі заблищали таким чудовим вогнем!... Яка хороша, чула душа... Одначе треба буде кинуть все се, а то щоб справді не трапилось якої пригоди! Од них все може статись. А тут ще з проклятим Гершком нічого не подієш, відтяга та круте з покупкою... А треба їхати, — так мені все тут обридло... Дуню, Дуню!...

ЯВА 2.

Варецька і Дуня.

Дуня. (Входить). Чого вам?

Варецька. Що Гершко не приходив?

Дуня. Ні, не було.

Варецька. Піди-но до нього сама, або пішли аби кого нехай зараз приходить кінчати діло, неможу я далі ждати, так мені все осточортіло. Нехай, я на все согласна і зараз поїду в город.

Дуня. Слухаю... Там ще до вас чогось хвершалка прийшла і каже, має якесь діло, чи пускати, чи ні?...

Варецька. Та хай йде, чого їй треба?

Дуня. Добре. (Пішла).

Варецька. От ще не здихаюсь ніяк тої божевільної баби. Обридла так з своїм Яшою, аж печінки верне.

ЯВА 3.

Варецька і Бруєвичка.

Бруєвичка. (Зодягнена в новій сукні і шляпці). Здорові були, моя дорогая, як ваше драгоцінне здоровячко? Позвольте облобизати вас?

Варецька. Здрастуйте... (Чоломкають ся).

Бруєвичка. Все одинокі, сумні, та не веселі?... Просто аж жалко дивитись на вас, такая ви єсть, можна сказати, красавиця, а так поневіраєтесь марно... Прийшла

я до вас, моя дорогая провідати... і може, де, чим пораджу...

Варецька. Порадуєте? Цікаво чим? Сідайте.

Бруєвичка. (Сіла). Фу, жарота яка!... (Обтерла хусткою піт з лиця). Така спека, що я купалась сьогодня аж два рази і то нічо не помагає, просто пече вогнем, мабуть дощ буде... А дощик тепер дуже потрібний, все на полю погоріло... У мене там єсть десятинка замельки, від покійного чоловіка зосталась, пшеничка посіяна, так вірити і колос ще вовсім не налєв ся, а вже пожовкло... Що-ж моя кохана, ще не знайшли купця на свою землю?

Варецька. Та от Гершко все круте та відтяга, післала щоб прийшов кончати небезпременно, а то вже й обридло ждати далї.

Бруєвичка. Не дуже то торопіт ся, може і без Гершка обійдемось...

Варецька. Як то обійдемось, може у вас єсть лутший покупщик?

Бруєвичка. Єсть купець, моя дорогая, єсть купець-молодець і се я іменно прийшла за товаром і хочу побалакати гарненько, як що наша річ до діла, то поговоримо сьміло, а як не впопад, то і ми марш назад... А що ми люди без худої науки, то ось вам булочка сьвята в руки... (Дає булку).

Варецька. Я вас не розумію...

Бруєвичка. Зрозумієте, моя дорогая, зрозумієте... Се не трудно розібрати, бо ми прийшли вас грабувати!.. Ви мене моя коханая, я думаю, за сей час спізнали, яка я єсть людина: вдова земського хвершала, значить, можно сказать, чиновного званія, слідовательно не простого роду, всї мене на селї почитують і шанують, маю я одну отраду і утїху на білому сьвітї, як одне сонце не небі, — маю сина, піддержку старости і слабих сил... Дитина він у мене не роспущена, воспитаної в страху Божім, викохане і вихолоне як янголятко, я всю душу вклала на його образованіє і воспитаніє... Дуже менї горко приходи-

лось послї покійного мойого мужа, при скупих средствіях, самій битись і доводити його до розума. (Плаче). — Один Бог про те відає і подушка, котру я не раз змочувала гіркими слїзоньками, скриваюче від людий своє горе і свою печаль... За теж Бог не оставив сироти нагродив мене дїтьом: і хороше, і покірливе, і воспитане, з хорошим серцем і душою, хоч немного і молодь лїтами, но умом окріп і може бути добрим мужем і семянином...

Варецька. Я не розумію, все-ж таки, до чого се ви ведете мову?

Бруєвичка. Зараз все поймете... Вас,. моя дорогая, я теж добре спізнала і полюбила наче рідну сестру, всїм серцем. (Цїлує в плече). От і думаю собі, яке-б то було велике для мене щастє, коли-б мій Яшуня, в лицї вашому, понял собі супругу: до того-ж, я помічаю і Яша мій як сьвічка тає од любові до вас і се, мать моя, тепер являюсь перед вами приниженной рабой і гірко прошу вас, ощасливте нас своїм вниманієм, не дайте пропасти такому чистому, хорошому серцю, а прийміть його за друга по душі і любові, з'єднієть ся з ним вічними узами і закрепіть все брачним процесом, на вічную, на віки нерушимою жизнь і любов.

Варецька. А-а!... ось у чім річ!... (Сьмієть ся).

Бруєвичка. Вірте слову, ви будете за ним щасливі і менї вдячні. Він хлопець хороший, главне — не спорчений, а вже любить вас, так душі не чує... Я теж буду вас лиліяти і берегти, як рідну дитину, і ви з нами заживете, катаючись, як сир у маслї... Тепер я жду вашого слова, карайте і милуйте... Від вас залежить здїлати на весь вік щасливими дві жизнї, — молодої не тронутої патури і убіленної сїдинами поважної вдови.

Варецька. (З усьмішкою). Я й не знаю, що маю вам одвічати?... Се для мене так не сподївано... Я нїколи і не думала... Тільки скажу вам: я нї защо нехочу виходити заміж і так натерпілась з своїм покійним чоловіком... Ви мене простїть, алеж бути жінкою вашого сина, я нїколи неможу... Він менї не пара, ще молодий ду-

же, я вже в лїтах... Ваш син... (Сьмієть ся).

Бруєвичка. Значить ви думаєте, що мій син не достоїн вас, чи що?....

Варецька. Нї, я сього не думаю, алеж просто таки і в думцї не маю і не хочу нї за кого виходити заміж, я одпочити хочу...

Бруєвичка. Нї, по вашим словам і злой усьмїшки, я заключаю, що ви гордуєте моїм предлаженієм...

Варецька. І в думцї не маю...

Бруєвичка. Ох, нї, не кажіть, не думайте, що я собі зовсїм проста, я се добре знаю... Але-ж скажу і вам, не треба гордувати, щоб опісля не прийшло ся жалкувати... всякого на сьвітї буває... Ви може пишаєтесь своїм богацтвом, або родом, то земелька, яку, поки, маєте, не ваша родова, а покійний чоловік придбав і як придбав — не будем говорити, а з якого ви роду і хто ви були до замужества — теж знаємо, не велике диво, птиця не з так-то високого польоту; мати ваша була така-ж проста баба, як і я грішна, а отець був спочатку урядником, поки не вигнали, а потім, у когось писарчикував і знаємо у якої нищети жили, — значить форсу тут великого не може бути!

Бруєвичка. Хиба-ж я заношусь своїм родом, чи що?..

Бруєвичка. А якже, ви все се кажете, з великої фанаберії, що мовляв: „Я обивателька, панї на всю губу, а він син какой небудь хвершелцї?..” Нї, матушка, я не яка небудь, а ще двох такіх обивателек, як ви, за пояса заткну... теж найшлась „обивателька”... Бачили ми такіх!...

Варецька. Одначе ви почали забуватись і плетете не знать що!

Бруєвичка. Нї, я добре знаю, знаю що ви за штучка! Де що і про вас чули, дарма що живемо отут на селї. І зроблюсь обивателькою, коли захочу: найду дурака, — оплутаю його, потім в гроб вжену, а сама і приберу все до рук.

Варецька. (Гнївно). Я вас попрошу замовчать і зо-

ставити мене у спокою! Я вас знать не знаю і бачити не хочу, ви сами з'явились до мене не прохані, тепер теж, нежданно-непадано, свататись прийшли за якогось там Яшу...

Бруєвичка. Мій син не якийсь, ви ще пошукайте другого! Хто небудь може і мизиньця його не стоїть, я тільки дурна була, що унизилась так, осоромила його і хотїла одружити з такою мадамою — як ви...

Варецька. Зараз вон з мого дому!

Бруєвичка. Овва!... яка цяця!... Скажіть на милость! А сама сорому не маєш, з мужиком воловодиш ся по ночах! Бідного парня звела з ума, дївку його занапастила!... Сего порядочна женщина і воспитана, нїколи не зробить... Тьфу!... Нога моя і Яшина більше не буде в твоєму дому!... А я ще тобі за все віддячу, будуть про вас і в городї знати, яка ви єсть мадама! Тьфу!.... (Хутко пішла).

Варецька. Ху! От мерзота!... Ще не було печалї, на тобі, — жених! Опамаятати ся не можу, прийшла нї з того нї сього, наговорила пакости, зобидила та й пішла. І що я їй можу зробити?... Сама нікому і заступитись... От сторонка, нїчого сказати!... Господи! винеси мене, як, аби звідсїля... А тут ще Дунї нема і чого вона там барить ся?....

ЯВА 4.

Варецька, Кугут і Кугутиха.

Кугут. Їди, їди, стара, не бій ся.

Кугутиха. Я її не бою ся... Та їди ти попереду, ти-ж чоловік, голова, тобі і пристало...

Кугут. Та я й піду, хиба ми по якому дїлу, — по своєму, рідному.

Кугутиха. Ну, то входь наперед і говори сьміло....

Варецька. (На бік). А се що за оказія?... (До них). Чого вам від мене треба?

Кугут. Ми стали бути, до вас, по ділу...

Варецька. По якому ділу?

Когут. По ділу, стали бути, побезневинному...

Когутиха. А так, по нашому ділу... У нас дочка єдиная, як сонце на небі...

Кугут. Еге-ж, одна стало бути, справжня дочка, єдиначка.....

Кугутиха. Одна наша надія і порада...

Варецька. Так чого вам від мене треба?

Кугут. Жила, стало бути, вона собі тихо, мирно, нікого не займала.... Кого вона займала, чи кому стала на шляху? Нікому...

Кугутиха. Так, нікому... Добра дитина, хороша, слухняна; покірна — вся в мене...

Кугут. А ти чого не слід, не говори, се не до речі у кого вона там вдалась...

Кугутиха. Як то не до речі? І се до речі, все до речі!

Кугут. Мовчи стара... дай мені говорити... Кохалась вона собі, стало бути, з парубком, — з наших таки, — парубком з мужиком...

Кугутиха. Щей як кохалась, душі не чула, як я колись молодою...

Кугут. Мовчи, стара, се знов не до речі...

Кугутиха. А я тобі кажу: до речі... Усе до речі.

Кугут. Кохалась вона, стало бути, з парубком.

Кугутиха. І парубок моторний, дуже моторний хлопець, теж добрий і слухняний...

Кугут. Що й казать, одно слово, орел — не козак!.. І він її кохав...

Кугутиха. Звісно кохав... ще й як кохав...

Кугут. Ну, Бог би їх, стало бути, благословив, як і ми благословили, була-б пара, жили-б собі хороше.

Кугутиха. А вже-ж хороше, що й казати, що хороше то хороше.

Варецька. Я все-ж таки не розумію до чого се ви ведете мову?

Кугут. Зараз, зараз... Не хапайтесь по перед батька в пекло, усьому своя черга... Ну іжили-б собі як слід.. Я хвалити Бога, те-ж прожив з своєю старою сорок літ, тихо і мирно...

Кугутиха. Так, сорок літ і пять місяців,— то не малий час...

Кугут. І вони-б прожили...

Кугутиха. А прожили-б, чому не прожити?

Кугут. Так стало бути, на що він вам здав ся? Я вас запитаю: на що він вам здав ся? Чи він вам брат, чи він вам сват, чи рівня?....

Варецька. Та сє ви про кого?

Кугут. Та все про нього, про Олексія...

Кугутиха. Про нього-ж....

Варецька. А, ось воно про його! Так що-ж?

Кугут. А тепер, стало бути, виходить діло, одбив ся парняга, від рук, зовсім одбив ся...

Кугутиха. А вона, моя зірочка, танеть, як той віск, бідна змарніла і пізнати неможна... (Плаче.)

Варецька. Я тепер догадуюсь... То се, певно, ваша дочка Катерина?

Кугут. Та вона-ж, вона, Катерина... А тепер виходить діло, хлопець одкинув ся... То стало бути, тут хто винин? Хто, я вас запитаю?...

Варецька. А я-ж почім знаю?

Кугут. Не знаєте?... Ох, ні! ви добре знаєте.... І стало бути, так не годить ся, се не наша стать, ви собі городянка, а ми селяни, прості мужики, у вас один шлях, у нас інший... Чого вам, виходить діло, в наші діла встрівать і його зачіпати?

Варецька. Я й не встріваю... А може вам не до вподоби, що Олексій у мене буває, ну, то я не буду приймати його, хай собі йде з Богом....

Кугут. Так, от за сю мову спасибі... На що він, стало бути, вам?... Чи він вам брат, чи він вам сват, чи яка

рівня? Ви його прямо дрючком женіть від себе!....

Варецька. До того-ж, не сьогодні, завтра я й зовсім поїду звісіля...

Кугутиха. (Зраділа). Поїдете? Ох, слава тобі Господи!... Се буде найкраще!... Я вам так буду вдячна.... Ато зовсім звелась моя єдина дочка... Що подіялось з нею, я й не розберу... Тане вона, як та сьвічка на вогні.. (Плаче).

Кугут. Мовчи, стара... Каже поїде?... Ну і гаразд, добре, годі поїде, значить всему кінець... Але все-ж таки, як він до вас з'явить ся, ви палюгою, так прямо палюгою і женіть! Що він вам рівня? Прямо нагримайти на нього... пішов вон гемонський сину!... І він піде.... А то не годить ся... дівчина молода, сьвіта завязав, до того-ж сором на все село, не годить ся.

Кугутиха. Моя голубонько, моя ріднесенька, вже ви пожалійти нас старих, вона одна у нас утіха, одна порада на білому сьвіті.

Варецька. Та йдіть собі безпечно, заспокойтесь.... Сказала, що поїду, ну і поїду... Я вам не стану на шляху і нівчім не помішаю... Будьте спокійні...

Кугут. О, за се вам і від мене спасибі, велике спасибі... Що він вам, стало бути, чи брат, чи сват, чи рівня? Будем так говорить, мужик простий, сиволапий, а ви городянка, не годить ся... Ходім, стара, ходім...

Кугутиха. Спасибі вам, дай вам Боже і щастя і здоровля, і чого тільки ваша душенька забажає, що-б все те сповнилось!...

Кугут. Бувайте здорові... Що він вам, чи брат, ти сват?... Прямо женіть його, стало бути, палюгою!... Ах, ти гемонський сину, волоцюго, а до дому!" І він піде... Так прямо і женіть.

(Кугут і Кугутиха пішли).

Варецька. На тобі, ще оказія!... Комедія з ними, тай годі... Ні, треба складатись, і як там буде, а мерщій у дорогу!... Дуню! Дуню!... Не вже вона і доси не вернулась?....

ЯВА 5.

Варецька і Гершко.

Гешко. Мій шацунек!

Варецька. А здоров, здоров!... Ну, то як же, Гершко, кінчай діло, чи як?... Я на все згодна.

Гершко. Як кінчати, то кінчати. Хоч і знаю буду мати втрату, але-ж, що його робити, сказав, так воно і буде, я словом не торгую і набір його не даю...

Варецька. Та давай зараз гроші і кінець ділу.

Гершко. (Виймає гроші). Звольте вам на завдаток три тисячі карбованців.

Варецька. Як то завдаток?

Гершко. А так перше завдаток, а ви мені дайти росписку... А завтра я з вами поїду в город, зробимо на кого я вам скажу купчу, все як слід, і тоді вже остатні віддам.

Варецька. Ще не кінець, ще клопоти?...

Гершко. А як же, без сього не можно, такий знаєте закон.

Варецька. Ну, то давай.

Гершко. (Дає гроші). О тут три тисячі карбованців, як одна копійка... Ви мені тільки росписку напишіть, що в щот купчої і в завдаток 3000 рублей получила...

Варецька. (Пише). От тобі і росписка... (Ховає гроші). Ну, то я завтра раненько поїду.

Гершко. Добре, добре і з вами, ви мене підвезете... Ну, то дозобаченя, мосьпані... Бувайте здорові, до завтрього!... (Пішов).

Варецька. Ну хвалити Бога! Дуню, Дуню!

ЯВА 6.

Варецька і Дуня.

Варецька. Зараз збірай мої вещі, складай все, ми завтра рененько їдемо в город!

Дуня. Справді? Я зараз...

Варецька. Зложи там гарненько мої платя, збірай все... (Весело). Ми їдемо, їдемо!

ЯВА 7.

Ті-ж і Олекса.

Дуня. Слухаю. (Пішла).

Олекса. (Входить). Ні, ви так скоро не поїдете!....

Варецька. А, Олексієчку, ти таки прийшов до мене попрощатись?... А може і ти поїдеш зо мною?

Олекса. Ні, я з вами не поїду... Але-ж і ви, здаєть ся, не скоро поїдете звідсіля!...

Варецька. Як то не поїду?... Чого ти так дивиш ся несамовито?... (Сьміеть ся). Який ти сьмішний! Ти мене просто лякаєш своїм поглядом!... Знаєш що, мені тепер ніколи, треба збіратись у дорогу... А в вечері приходь до діла на пасіку, там ми з тобою попрощаємось, як слід, як памятаєш, було ми з тобою нічки коротали, сиділи, балакали... Як то весело було....

Олекса. Та я то добри памятаю, аби ви не забули!..

Варецька. То приходь же... Прийдеш? (Пішла у другу кімнату).

Олекса. (В слід). Прийду, прийду... Тільки не знаю, чим може скінчатись наша з вами розмова! (Пішов).

—— ЗАВІСА. ——

ДІЯ IV.

Пасіка. — Вечір. — Тринїжки, вогонь палає. Варить ся у чугунї каша. — Чутно за коном гуртову парубочу пісню.

ЯВА 1.

Дїд. (Пораючись біля каші). Ач,, як вигукують. — Сьпівайте, сьпівайте, але-ж і дїла не забувайте. Се тут мабудь рибалки на ставку, на ніч виїхали... Щасти їм Боже... Ну, здаєть ся і каша моя готова... Попоїм та й спати, а то за весь день так натомив ся, біля роїв, що аж тїло болить... Звісно, дїло не молоде... Так де тобі у ката заснеш, коли тут зараз почнеть ся такий гармидер на всю ніч... Варецька, Олекса, дурний Яша... Тьфу! — Якісь і люди тепер чудні стали, хоч би наприклад, та Варецька, вже трохи нїби на паню скидаєть ся, городянка... Приїхала, закрутила хлопцеві голову... звісно, дуріє, як то кажуть... від сала казить ся... І сорому немає отут по цїлих ночах воловодитись, а вже хвалити Бога, і не отак то молода... Пора і о гріхах подумати... Ох, грічи, гріхи... (Собаки гавкають). О вже хтось крадеть ся! Пішло вже на цїлу ніч! А хто там?

ЯВА 2.

Дїд і Яша.

Яша. (Вбігає переляканий, махаючи лозиною). Ану, скатина! Ану, бісова! Щоб тебе вовк з'їв!... От скажена, налякала так страх і от на бруках яку дїрку вихватила!... Тепер знову достанеть ся менї від мамаші!... Тодї у воду гепнув, то вже гризла, мало не з'їла, а тепер лютий пес зовсїм спортив ґардеробу... (Огляда). Ач яка дїрка і нїчим не залатаєш, саме дороге бруки в мо-

йом туалеті!... А ти старий, чого не смотриш за собаками, щоб вони не кусали людий, ти погляди зовсім нові бруки скалічили! Та знаєш я тебе за се до мирового потягну.

Дід. Т ти якого чорта, по ночах тиняєш ся по моїй пасіці?

Яша. Се вже моє діло... Я отчоту не намірин нікому давать.

Дід. Так йди під три чорти звідсіля, а то як ще нацькую собаками, то вони тобі і джиґета підчухрають...

Яша. Но, но, но! попробуй только допустить такоє безобразіє, то я в окружний на тебе подам... У мене не дуже, я тобі не мужик какой небудь.

Дід. Скажи на милость як налякав. Геть, геть звісіля! А то я тебе за вухо, та до матері!... Нема тут тобі ніякого діла.

Яша. То-то бо, що — діло у мене тут і дуже важне.

Дід. Яке там діло?

Яша. А то-то воно і єсть, що ти не знаєш нічого і нападаєш ся.

Дід. Так до кого-ж те діло? До мене?...

Яша. Та ні бо... Ех, старик, ти нічего не поймьош.. Ти в сьому ділї ніякого толку не будеш мати...

Дід. Що-ж воно таке?

Яша. Тут просто завязалось страшноє діло. (Присів біля діда). Тут, бачиш, я заркутив любовну інтрижку...

Дід. Як?

Яша. От бачиш, ти нічого не поймьош, ти чоловік необразований і навіть учених виразів нерозбереш.... Інтрижка, се слово іностранноє, з французького, воно значить по нашому: Завлїкати кого небудь в любовний сїті інобіждати серце другої женської особи і я тепер нахожусь в таком положенії, то єсть в побежденії...

Дід. Нічого не второпаю, що ти се мелеш?

Яша. Та звісно, тобі не понять моїх страждання!.... От я тобі зараз ростолкую. До нас недавно приїхала Варецька....

Дід. Ну, знаю....

Яша. Ну, да..! Я з нею, розумієть ся, — як перший кавалір тутешніх глухіх міст, — і познакомив ся.... Ну, знаєш, розговорились... слово за слово, мадама просто антик з мармаладою, первий сорт, я до неї і так і етак, я вже ходок по сїй части, а вона бачу до мене і сяк і так... значить не від того. Дальше та більше і вот я її окончательно поразив в самоє серце і завльок в любовні сїті. Тепер вона ходе як шалена і дізнав ся я напевне, з вірного источника, що мечтати об менї, вона приходе по вечерам сюди, до тебе, старик, на пасїку і тут біля озера, вона, моя горлиця, сїдає і страждає, без кінця за мною. Ох!... Но я сьогоднї одкриюсь її і ми достигним блаженьства і любови....

Дід. Те-те-те, я щось з твоєї нїсенитницї розумію, ти за нею бігаєш, чи як?

Яша. Ах, який бо ти непонятливий, не за нею, а вона замною неравно душна, но я сьогоднї їй одкрию взор...

Дід. Ех ти, дурню, дурню!...

Яша. Ну вот ти опять лаєш ся і як ти не можеш держать себе прилично?... Тут їй, поки що і на всякий случай вкратцї моє страждане в любовних стихах, хочиш, я тобі прочитаю? (Виймає папір, читає):

Як ладя по водї
Плила і колихалась,
Так тут ти на селї
Богиней показалась....
І з той пори плїнила,
Ти серденько мойо,
І воно менї твердило,
Про горюшко мойо!
Тепер я одкриваю,
Тобі всї чувства знов,
І получить желаю,
Отвіта на любов!
Скажи одно лиш слово.
„Люблю тебе мой друг!"

Я обнїму сурово,
І поцїлую вдруг!
Блаженьством загорять ся
В мойом лбу глаза,
І гірко прослїзять ся,
Од ферта до аза!
Отвіта я прошу,
На письмечко сїє,
А то не виношу,
Терпініє мойо!...
І з горя я умру, ах!
При ногах твоїх
І ворон не найдьот
Вже костей моїх!

Сочинв, возлюбленний, смиренний раб вашого серця, Яков Сидорович Бруєвич!... Бачиш, як тут все хорошо написано про сирасть мою... Вона как прочита все се, то зразу пойме і тодї, тут... ах!... Стражданям моїм прийде кінець і вона тодї буде моя на віки!... Тольки вот я тепер маю, старик, до тебе велику просьбу!...

Дїд. Ну, яку?...

Яша. вона щось довго не приходить, а й ти до неї, менї маменька заборонила, вона, мабуть, з нею посварилась, так ти єто самоє стихосложеніє передай моїй богинї, коли вона сюди прийде, вона тобі за се на водку дасть.

Дїд. Що таке?...

Яша. Я тобі значить, довіряю сю тайну і любовноє признаніє, вручити до рук моєму предмету обожанія.

Дїд. Що-о?... Ах, ти бісова блазнота!... Як візьму я тут зараз цїпок, та як почну з тебе вибивати любов, то аж піря сипати меть ся!...

Яша. (Схопив ся). От який ти старий не сговорчивий... Я йому припоручаю тайну мого серця, а він за цїпок... Т я тобі заплачу, я тобі дам пять копеєк за се...

Дїд. Геть відсїля!... (Встає бере палку). Геть, а то я тобі всї ребра переламаю! Я тобі дам, бісів сину!...

Яша. Вот так старий хрень, чистий байобузук, нїка-

кого образованія!... (Вертаєть ся). Ти пожалуста хоч не говори про се мамаші!... (Побіг).

Дід. Ах, ти анахтима!... Рудько! Рябко! на цю-цю!.. Візьми його! Гиджа, гиджа!... (Собаки загавкали. Яша кричить, дід вертаєть ся). Ач який Ірод, а?..... І воно туди-ж, блазнота нікчемна... Я тобі дам любов! Ще й молоко на губах не обсохло, а туди-ж... Ну потрівай бісів сину, я матері все поскажу і батющі пожалуюсь, вони тобі зададуть добру збучку! Тьфу! А, щоб ти сказив ся собі на радість... Просто гріх з ними та й годі!... Каже „дам тобі пять копійок". А, щоб ти не діждав з своїми грішми. Ач, якого післанця знайшов?... (Порає ся біля вечері). Недадуть навіть повечеряти спокійно...

ЯВА 3.

Дід і Катерина.

Катерина. (Блїда, змарніла і якось несамовито розглядає ся). Нема?... Здорові дідусю!...

Дід. А, здорова, моя ягідка!... От гаразд що ти прийшла, у мене і вечеря готова, сідай та попоїш і менї старому веселїще буде...

Катерина. Кушайте на здоровячко, спасибі вам, а менї їсти не хочеть ся.

Дід. Не хочеш, як хочеш, „коли наше не в лад то ми своїм назад..." Ну, то сідай, одпочинь... Чого се тебе принесло в такий час, вже я думаю не рано?

Катерина. Так, чогось голова заболїла, я й вийшла прогулятись... (Сїла, подумала). Дідусю, тут у вас нїкого не було?

Дід. А тобі кого треба?

Катерина. Ви Олекси сьогодня не бачили?

Дід. Нї, сьогодня ще не бачив, а вчора то чогось тут тиняв ся, блукав як не приторенний...

Катерина. Сам?

Дід. Та спочатку сам, а потім з кимсь гомонїв, не знаю...

Катерина. Не знаєте з ким?

Дід. Та нї... Ет... А менї яке дїло до нього.

Катерина. Так, так... до неї теж вам ніякого діла?.. Ох дідусю, що вона з нами зробила?...

Дід. (Махнув рукою). Ех!... Гріхи, що й казати.... Одно слово — попущеніє...

Катерина. (Задумалась). Скажіть, дідусю, Бог усякого карає за гріхи?

Дід. Звісно, усякого.

Катерина. Не розділя, чи то бідний, чи то богатий?

Дід. Так, так... У Бога нема розділа, у нього милосердного — всї рівні...

Катерина. А скажіть дідусю, душогуба Бог ніколи не помилує?...

Дід. О, адже-ж ніколи, — душу загубити се страшенний гріх, непростительний...

Катерина. (Про себе). А вона хиба моєї душі не загубила? Вона теж душогубка!...

Дід. Хто такий?... Про кого се ти кажеш, дитино моя?

Катерина. Та то я так... І Бог повинен покарати її за те, і люди!

Дід. Люди повінні все прощати, забувати і зневагу, і вразу, і злість, за се Бог таким праведникам пошле милость свою і уготує вічний рай.

Катерина. А коли вчинен такий гріх, якого чоловік неможе ніколи, ніколи забути? Всю ціль, все житя загубити другого на віки і коли тому другому чоловікові не буде ні ратунку, ні поради, ні просьвітлої години, вік занапастять безневинно, то й за се прощати?

Дід. Такого гріха, якого-б неможна було простити, нема...

Катерина. Ох, дідусю, ні, не кажіть... Е, є такий гріх! І люди неможуть його простити, неможуть забути!...

Дід. Ет, ти щось чудне говориш, я й не розберу... Все треба прощати, бо всї ми грішні і письмо сьвяте каже: „во грісї родить мене мати моя"... Треба приймати все без ремства, все то від Бога... Тут на сьому сьвітї, ми тіль повинні готовити душу свою до иншого, вічного житя де „буде ні печали, ні воздиханія".

Катерина. Ох, страшно мені дідусю, страшно і подумати!... (Ридає).

Дід. Та заспокой ся. Ти сьогодня чогось запевне збентежена і думки якісь такі у тебе!... Помолись краще Богу, та й йди до дому. Чого тобі тут тинятись, вже такий пізний час, давно спочивати треба. (Чути гомін). О, здаєть ся щось знов гомонить... Підуно я та обійду навкруги пасіку, може який лиходій крадеть ся!... Ох, доведуть таки вони і мене до гріха. (Взяв ціпок і пішов).

Катерина. Се мабудь вони... Ах?... вся кров мені брязнула в голову!... Що-ж мені діяти?... Душу загубити?... Гріх, гріх страшений!... Гріх?... А їй нема гріха? Вона дужогуб, вона душу мою загубила, знівичила моє щастє, занапастила мене на віки!... завтра поїде, а може і він з нею: — ніколи не вернеть ся, покине мене одну на сьміх і глум людям... „покритка", скажуть!... А-а!.. Проклята!... З'явилась, насьміялась, відняла у мене все!.. За що-ж, за що-ж я мушу все терпіти? За що-ж прощати? Вона-ж його не кохає, сьміеть ся над ним, потішаєть ся, він пропащий через неї, бо се її жарт, сьмішки, забава... Але-ж сей жарт отруїв мені житє, розлучив на віки з милим, коханим!... І за що-ж я мушу так поневіратись, за що надо мною знущатись?... Може від того що я бідна, проста, не вчена, мужичого роду, а вона богата? І за для сього я мушу все прощати і корити ся, без ремства?... Яке вона мала право на нього? Чого вона сюди з'явилась?... Він був мій, всї про те знали і вона знала!... Він мій перед Богом і людьми... Я нікому не віддам нікому!... Потрівай-но!... Щоб я тобі так віддала?... О, ні! Я давно носила і затаювала біля серця, я довго терпіла ті муки, а тепер вся та злоба, вса ненавість рветь ся у мене з душі і волає до помсти... Годї терпіті!... Ха-ха-ха!... О ні, голубко, тобі се так дармо не пройде!... Ти збудила в мені хижого звіря, і я тепер віддячу тобі, за все віддячу!... Я поговорю в останне і помщу ся, помщу ся як хижій звір!... Вдовольню своє серце, бо все одно мені не жити на білому сьвіті!... (Ридаючи, Пішла).

ЯВА 4.

Олекса.

Олекса. Я чув тут якийсь несамовитий голос!..... Нема нікого! ніт се мені мабуть так здало ся!... (Задумуєть ся).. Вона прийде сюди, прийде попрощатись в останній раз... в останній!... Страшно і подумати, що-ж тоді зо мною буде?... Як я не змагав ся, як не оберегав ся не припускати до себе і думки про неї, але-ж не сила була перемогти серця... Чи вона опоїла мене зіллєм отрутою, чи даня дала, чи чарами проворожила до себе; а якась не розумна сила тягне до неї і неможу я впирати ся тієї сили, неможу здержати себе... А тепер... що-ж буде тепер?... Поїде, покине мене і застанусь я на самоті з своєю нудьгою, з своїм горем... Що я буду тоді діяти, як жити? Господи!... якісь страшні думки задурманюють мені голову... Каже, щоб і я їхав з нею у місце... Там буду біля неї, буду бачити її, чути її голос, розмоку... А далі!... Усе одно, один кінець... О ні! І на що мені терпіти? Краще скінчити все від разу, або утікти, аби куди, сьвіт за очі, заховатись, щоб нічого і не чути, нічого і не бачити... А Катруся?... Що тоді буде з нею? Занапастив я її вік, загубив таке хороше серце... А як вона мене кохала, скільки мрій солодких, і все те счезло, все пропало... І чи давно те було?... Ах, який з мене непутній!... Я один тут всьому виною, один і повинин терпіти ту муку до кінця! (За коном чути пісня Варецької). Ох, се її голос... Се вона!... Боже, Боже, як мені чогось защеміло в грудях і як важко стало на серці...

ЯВА 5.

Олекса і Варецька. (Катерина ховаєть ся).

Варецька. (Входить). Олексієчку! — се ти?

Олекса. Я

Варецька. Ти таки прийшов попрощатись, а я думала не прийдеш. Ти такий тоді чогось сердитий був, що я

вже думала: зовсім мене, Олексієчку мій, вже більш не любить....

Олекса. І хотів так думати, але-ж не сила моя!

Варецька. Чого не сила?

Олекса. Перемогти себе.

Варецька. Сядь но отут, біля мене. (Сіли). Так кажеш не сила перемогти себе?... Скажи-ж мені мій голубе невже ти мене справді кохаєш? (Катерина слухає за деревом).

Олекса. І ви ще питаєте? Дивно мені! На що-ж тоді вам було зо мною поводитись? Невже ви не знали, що я на решті вас покохаю? Я ховав ся од вас, оберегав ся яко мога, я бояв ся, я думки не допускав до себе про те кохане, а коли ви кликали мене, я йшов до вас, не сам йшов, а мене мов якоюсь силою тягло до вас і я не мав волї боротись з тою силою!... О, ви добре знали, що я вас покохаю всім серцем і душою!....

Варецька. Ох, голубятко моє, як же ти чудово балакаєш!... Говори, говори, так мені про своє кохане.... Обнімай, обнімай кріпко, кріпко!... (Обнялись). Цілуй, цілуй палко, несамовито! Отак, отак....

Олекса. Ах, що ви робити зо мною?... Я божеволію!....

Варецька. (Маніжить ся). Як мені хороше тепер... Я тебе Олексієчку теж кохаю, ти любий, ти хороший... Кохай мене і не забудь до віку!...

Олекса. До віку?... Ех, я то вас кохатиму без міри, до загину, алеж у вас, чи з'явить ся хоч крапелина не коханя, а хоч жалости до мене?

Варецька. Ох, який бо ти, Олексієчку, ти все-ж таки не діймаєш віри? Кажу-ж тобі: люблю тебе всім серцем і без мого Олексієчка, не жити мені на білому сьвіті!... Засьпівай мені, Олексієчку, аби яку таку чулу пісеньку про кохане, так хороше заспівай, тихо, та палко, з душею...

Олекса. Ох, не до пісень мені тепер...

Варецька. (Лягає йому на плече). Яка чудова, та

тиха ніч... Як місяць гарно сяє... він нам так сьвітить, він радіє нашому коханю, нашому щастю...

Олекса. Щастю?... Ех, де вже те щасте?...

Варецька. Олексієчку, будемо сидіти тут довго, довго з тобою, аж до зорі... Я хочу спочити душою, упитись коханем... Хиба-ж тебе може кохати так твоя Катерина?? Вона не може мати чужого серця, вона проса і учутя у неї не таке мягке як у мене!...

Олекса. Ні, не кажіть, вона мене кохала... Ох як кохала щиро!....

Варецька. Ну, що-ж надумав ся ти Олексієчку, поїдеш зо мною? Тобі у мене буде добре жити, я жалуватиму тебе, доглядатиму, там весело, хороше, а тут нудота, сумно, ні людий, ні сьвіта Божого! Якесь болото... народ грубий ні до кого слово сказати... Як би не ти, Олексієчку, я умерла-б з нудьги... Поїдемо звідсіля і ти там зовсім инакшим станеш...

Олекса. Ні, я зостанусь завжди таким, який є...

Варецька. Як то такий? Чи-ж то можна? Там буде инша дружина, инакші люди: треба і себе трохи переиначити... То-ж город — не село... Я не кажу, у тебе хороша душа, добре серце, але всеж таки треба буде трохи иншим стати.

Олекса. О, ні, ви мене не знаєте, я шкуру змінити не можу.

Варецька. То ще побачимо, поїдеш у місто, то і сам захочеш стати инакшим. Ну, то що-ж, Олексієчку, їдеш, рішай!...

Олекса. Як вам сказати? я теряюсь, я нічого тепер не розбіраю. Як що ви жартуєте, то скажу вам, що цим ніколи не жартують, а як правду кажете, то на що я вам здав ся? Ви там знайдете инших, кращих, розумніщих від мене, а я що там буду? Що я при них буду для вас значить! Так може замість блазня, або дурника?... Всякий мене буде зневажати, сьміятись з мене...

Варецька. Олексієчку, що ти верзеш нісенитницю?.. Чи позволю-ж я аби кому, щоб мого Олексієчка, моє ко-

ханє, хто зневажав, або зобидив?... Не думай так, а швидше рішай... Поїдеш? Ну, поїдем, мій Олексієчку, мій соколи ясний... (Обнімає і цілує його). Як ти не поїдеш зо мною, покинеш мене, я умру з жалю за тобою!... Поїдеш, благаю тебе!

Олекса. (Упав перед нею на коліна). Ох, що ви робите зо мною?...

Катерина. (Підбігає). Ні, ви не поїдете нікуди звідсіла! Ти відняла у мене його... І се тобі помста Катерини!... (Коле її ножем).

Варецька. Ах!... (Упала). Боже, я уміраю, за що?.. (Умірає).

Олекса. Катерина, Катерина! Що ти наробила?!.... Гей, люди! Хто в Бога вірує, ратуйте! (Падає на трупа). Боже, Боже! Вона не може вмерти!

Катерина. (Несамовито). Мітко!... Рука не здрігнула... Ха-ха-ха! Тепер я вдоволила себе!

ЯВА 6.

Ті-ж, Дід і Люди.

Дід і люди. Що тут за крик? Що случало ся? Чого ґвалтуєш?

Дід. (Побачив трупа Варецької). Стряслась таки кара Божа.

Катерина. Люди добрі!... Се я вбила її! Вона відняла у мене все на сьвіті чим я жила, чим держалась!.... Вона відняла у мене милого, занапастила вік мій, вирвала серце з грудий, розшматувала душу!... Розбила усі мрії, усі надії і щастє!... І віддячила їй за все!.... (Пада на коліна).

Тепер беріть мене, вяжіть, закуйте, судіть. Я пропаща, я загубила душу свою і прийму кару без ремства!... (Ридає).

Олекса. Ні, люди добрі, се я всьому виною! Я душогуб! Я занапастив їх, і мені тепер не жити на білому сьвіті. (Падає на труп, ридаючи).

——— ЗАВІСА. ———

ТЕАТРАЛЬНІ ТВОРИ.

Американський шляхтич образець в 3 діях ..... 30 „
Блудний син, образ в 4 діях ..... 25 „
Безталанна, драма в 5. діях, 35 „
Бондарівна, драма в 4 діях, а 5 відслонах ..... 20 „
Бурлака, драма в 5. діях, 35 „
Верховинці, драма в 3 діях 30
Вихованець, комедия в 3 діях ..... 25 „
В неволі темноти, комедия в 3 діях ..... 25 „
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях... 40 „
Душогубка, драма в 4 діях ..... 30 „
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях ..... 50 „
За Неманъ іду, оперета в 4. діях, 20 „
Запорожський клад, комедійо-опера в 3 діях 30
Зоря нового житя, комедия в 4 діях ..... 30 „
Капраль Тимко, мельодрама в 5 діях ..... 20 „
Катерина, драма в 4 діях, 30 „
Мазепа, драма в 5 діях 35
Маніґруха, комедия в 1 дії ..... 15 „
На відпуст до Києва, комедия в 3 діях ..... 30 „
Наймичка, драма в 5 діях ..... 35 „
На старости літ, образ з житя народа в 1. дії, 10 „
Наталка Полтавка, комедійо-опера в 2 діях ..... 20 „
На тихі води, на ясні зори, сцен. образок в 4 діях . 25 „
Недолюдки, бувальщина в 3 діях 30
Орися, малюнки з міщанського житя в 4 діях 35 „
Панна Штукарка, комедия в 3 діях ..... 30 „
Пімста жидівки, драма в 5 діях 40
Пімста за кривду, драма в 5 діях 35
Повернув ся із Сибіру, драма в 5. діях, 35 „
По ревізиї, етюд в 1 дії ..... 20 „
Пошились у дурні, ком. оперетка в 3 діях, 35 „
Прометей, драматичний уривок, 15 „
Простак, комедия в 1 дії ..... 20 „
Сватання на вечерницях, жарт в 1. дії, 10 „
Сватане на Гончарівці, оперета в 3. діях. 35 „
Соколики, комедия в 4 діях ..... 35 „
Страйк сценічний образ в 3 діях ..... 20 „
Сьвідки, комедия в 1 дії 15
Геройний вінок, або жертви патризму драма в 4 діях. 50 „
Украдене щасте, драма в 5 діях ..... 25 „
Чмара, драма в 4 діях ..... 50 „
Царицині черевички, комедия в 5. діях 25 „

Всі замовленя посилайте на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA
im. T. Shewchenka
168 East 4th Street, New York, N. Y

JUL
5
1983
CITY OF TORONTO

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY